

І ²ÆÐĀĀ²Ī Í ÆËÛÍ ² ÇĀ'ΒÇËË ÒÀ ˆÕ Ô²Í ΑÍ ÑÎ ΑÎ -ĀÊĪ Í Î Ì ²×Í ² ÔĪ ÐÌ È ÐĀĀÕËΡ ΑΑÍ Í Β

Досліджено роль фінансово-економічних інституцій в активізації міжрегіональних зв'язків держави. Запропоновані практичні кроки для вдосконалення форм економічного регулювання міжрегіональних зв'язків з метою підвищення рівня економічного розвитку регіонів України.

Фінансово-економічне регулювання є найважливішим інструментом економічної політики, як в межах окремої країни, так і при здійсненні міжрегіональної і міждержавної економічної діяльності. Саме за допомогою даного виду державного регулювання, окремі економічні регіони отримують можливість збільшити надходження фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, створити мотивацію у господарюючих суб'єктів, у тому числі і для розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

У вітчизняній науковій літературі питання ефективності державних фінансів розглядалися В.М. Федосовим, В.М. Опаріним, О.Д. Василюком, К.В. Павлюк, В.І. Кравченком, І.О. Луніною та ін. Проблемами ефек-тивності діяльності місцевих урядів займалися такі зарубіжні науковці, як С. Бейлі, Д. Кінг, О. Селігмен, Дж. Оунс, К. Дейві, Г. Петері, Т. Хорват, Д. Ноулен та ін. Однак проблематика визначення та практичного застосування показників ефективності податкового та фінансового регулювання міжрегіональних зв'язків залишається недостатньо дослідженою.

Обґрунтування практичних пропозицій щодо вирішення актуальних організаційно-економічних проблем інтеграції регіонів України в єдиний економічний простір шляхом вдосконалення податкових та фінансових механізмів їх взаємодії і визначило основну мету даного дослідження.

Регулювання міжрегіональних зв'язків та інтеграційних процесів здійснюється економічними і організаційними методами. Економічні методи регулювання включають податкове стимулювання всіх видів міжрегіональної співпраці, страхування операцій, кредитно-фінансову підтримку регіонів та виробників.

Під організаційними (адміністративними) методами розглядають взаємодію регіональних адміністрацій, законодавчих органів, створення відповідної нормативної бази, розвиток інфраструктури.

Адміністративні методи регулювання міжрегіональних зв'язків повинні використовуватися головним чином для контролю за якістю товарів і послуг, дотриманням правил торгівлі, для недопущення штучних бар'єрів на шляху руху товарів і послуг між регіонами. Такі спроби штучного обмеження ввезення і вивозу товарів регулярно мають місце в практиці господарського керівництва регіонами.

Основними методами регулювання і стимулювання міжрегіональних зв'язків в умовах ринкової економіки повинні ставати економічні методи, адміністративним же методам належить допоміжна роль.

До економічних методів стимулювання міжрегіонального обміну з боку органів державної влади регіонів відносять:

- податкове стимулювання всіх видів міжрегіонального співпраці;
- розробка і реалізація сумісних програм розвитку територій і економічної взаємодії;
- страхування, гарантійна і застава підтримка міжрегіональних проектів;
- створення спеціальних фондів для реалізації сумісних програм;
- кредитно-фінансова підтримка міжрегіональної співпраці допомога в залученні фінансових ресурсів, зокрема у формі позик і кредитів;
- надання пільг учасникам міжрегіональної співпраці по використанню робочої сили, природних і екологічних ресурсів;
- надання пільг по використанню нерухомості і власності, що належать суб'єктам регіонів і муніципалітетам.

Розглянемо дані методи стимулювання міжрегіонального розвитку докладніше. Для досягнення стратегічної мети і завдань розвитку міжрегіональних економічних зв'язків з пріоритетних напрямів розвитку територій, потрібне застосування якісно нових організаційно-економічних механізмів.

На нинішньому етапі розвитку економіки регіонів України, першочерговими слід вважати податкові і фінансові форми регулювання, до яких належать:

- використання прогресивних форм і методів оподаткування діяльності торгівельно-закупівельних і посередницьких організацій;
- заходи по оптимізації структури вивозу на основі надання гарантій під довгострокові кредити підприємствам галузей високотехнологічного сектора;
- розвиток сумісних інвестиційних проектів регіонів на основі проведення операцій на ринку цінних паперів;
- розробка рамкових угод між адміністраціями регіонів про можливість взаємозаліків обов'язкових платежів;
- заходи по натуралізації податкових і фінансових платежів.

Одним з основних напрямів фінансового регулювання міжрегіональної співпраці є прискорення оборотності грошових коштів. Міжрегіональні партнери часто відмовляються від ряду господарських операцій через заборгованість у взаєморозрахунках. В цьому випадку регіональні органи управління повинні укладати рамкові угоди (двох-, трьохсторонні) з регіональними адміністраціями-партнерами про взаємозаліки платежів.

Механізм реалізації цього напрямку полягає у випуску свідоцтв про обов'язкові платежі (за оренду приміщень, комунальні платежі і т.д.), які можна було б пред'явити як безготівкову оплату. Зниження суми наявної грошової маси, прискорення взаємозаліку платежів дозволило б істотно поживавити товаропотоки на міжрегіональному ринку товарів і послуг і зняло б ряд економічних бар'єрів в діяльності фірм-партнерів. В цих цілях можна також використовувати і такий механізм фінансового регулювання, як натуралізація податкових відрахувань.

В даний час місто Київ, наприклад, має значні податкові надходження від статусу ділового і торгового центру. Збереження цієї тенденції в податковому регулюванні багато в чому може сприяти створенню прийнятних умов для оренди приміщень фірмам, що беруть участь в міжрегіональній співпраці.

На наш погляд, можливість здійснення механізму взаємозаліків орендних платежів, податкових відрахувань і інших фінансових платежів на рівні роздрібною ціни товарів, продукції і послуг, що реалізуються фірмами на столичному споживчому ринку, дозволила б істотно розширити доступ до міжрегіональної співпраці більшому числу фірм.

Окрім територіального розширення товарообігу необхідно уважніше відноситися до проблем регулювання ціноутворення при побудові міжрегіональних економічних відносин. Для цього, на наш погляд, доцільно прийняти заходи для розширення практики встановлення рекомендованих галузевими союзами виробників і експортерів мінімальних відпускних цін.

Важливим напрямом дії на зміцнення і розвиток міжрегіональних зв'язків України виступає активізація розміщення муніципальних боргових зобов'язань в інших регіонах, оскільки, не дивлячись на складну фінансову ситуацію, в державі є всі передумови для розвитку фінансового ринку. В зв'язку з цим, вельми перспективним напрямом регулювання економічних відносин є формування міжрегіональних фінансових інститутів, що надають комплекс кредитно-фінансових послуг, включаючи забезпечення безперешкодного проходження поточних платежів, з одного боку, і надання довгострокових кредитів в сумісні інвестиційні проекти і програми – з іншою.

Розробка і реалізація сумісних міжрегіональних програм і проектів виступає одним з найбільш перспективних напрямів співпраці, з погляду економічної ефективності використання ресурсів, що є у регіонах. Разом з тим не можна не визнати, що активізація розвитку цього напрямку безпосередньо залежить від зміни макроекономічної ситуації в українській економіці, а саме від підвищення частки накопичення у валовому внутрішньому продукті і збільшення інвестиційної активності. При цьому одна з причин інвестиційного спаду за роки реформ полягає в зниженні реального накопичення (об'ємів капітальних вкладень за рахунок всіх джерел фінансування в зів'язаних цінах). Випереджаюче зростання цін на інвестиційні ресурси, в порівнянні з середнім по народному господарству в цілому збільшенням цін на товари і ресурси, зумовив тенденцію до зниження реального накопичення. Падіння реальних об'ємів капітальних вкладень за весь період реформ відбувалося швидшими темпами, ніж зниження об'ємів ВВП.

На наш погляд, падіння інвестицій в українську економіку обумовлене складністю адаптації виробників до жорстких інструментів фінансової політики, загальною економічною нестабільністю вітчизняної економіки і, як наслідок, слабкою зацікавленістю господарюючих суб'єктів в довгострокових

інвестиціях у виробництво. Найгостріше ці труднощі і деформації інвестиційного процесу виявляються на регіональному рівні.

В ході реалізації заходів із регулювання міжрегіональних інвестиційних процесів необхідно приймати до уваги значну диференціацію регіонів по рівню соціально-економічного розвитку.

В зв'язку з цим необхідно враховувати два наступні моменти:

- по-перше, невиправданою представляється політика регіональної влади, при якій останніми роками йде скорочення частки обласних засобів в регіональних інвестиційних програмах тих регіонів, які не мають в своєму розпорядженні достатніх власних ресурсів для здійснення структурних перетворень;
- по-друге, не виправдовується розрахунок на розширення участі власних засобів підприємств і населення в регіональних інвестиційних проектах.

Новим напрямом в економічному забезпеченні і стимулюванні міжрегіональних зв'язків може стати використання для цих цілей бюджетних коштів регіонів. В даний час економічні зв'язки регіонів будуються на основі угод про економічне співробітництво і взаємний товарообмін. Проте, передбачені цими угодами об'єми поставок товарів і послуг, сумісні інвестиційні проекти часто не виконуються, оскільки укладають угоди регіональні адміністрації, а реалізують – конкретні підприємства і фірми. При цьому, регіональна влада не несе відповідальності за неповну реалізацію взаємних домовленостей.

У зв'язку з цим можна запропонувати використовувати засоби регіональних бюджетів для забезпечення зобов'язань, узятих на себе місцевими адміністраціями. В цьому випадку до регіонального бюджету, що приймається, закладаються норми, які дозволяють використовувати частину його коштів як фонд, що гарантує виконання регіоном своїх зобов'язань по міжрегіональних зв'язках. Природно, що такі взаємини, при яких реалізація міжрегіональних зв'язків гарантується засобами регіонального бюджету, можливі між регіонами лише на паритетній основі.

Наступним найважливішим компонентом в системі регулювання міжрегіональних зв'язків є стабільне функціонування мережі об'єктів ринкової інфраструктури (біржі, страхові організації, аудиторські, бухгалтерські, консалтингові фірми).

Приймаючи до уваги, що біржова система має вже достатньо розвинену структуру, можна стверджувати, що в новій якості вона могла б успішно конкурувати з численними і недостатньо оснащеними торгово-посередницькими організаціями.

При цьому реорганізація біржової системи повинна забезпечувати доступ будь-якому підприємству і регіональним партнерам в організаційні структури (торгові доми, ярмарки) і відповідати наступним основним умовам:

- відображати інтереси середньо- і дрібнооптових покупців;
- орієнтувати комерційні інтереси на запити споживачів.

Темпи і масштаби формування міжрегіонального економічного простору багато в чому залежать також від механізму реалізації міжрегіонального маркетингу.

На першому етапі впровадження ринкових відносин маркетинг, як правило, розвивається на мікро рівні і носить назву фірмового маркетингу, покликаного максимізувати прибуток підприємства через задоволення потреб покупця. При цьому, спочатку ці потреби виявляються, а потім вже втілюються в пропозиції відповідних товарів і послуг.

На другому етапі маркетинг розповсюджується на наступний рівень управління (мезорівень) і може бути названий регіональним маркетингом. Його метою є залучення регіону, як рівноправного господарюючого суб'єкта, в систему ринкових відносин, активізація позицій регіональних органів управління, які представляють інтереси регіону для забезпечення в нім високого рівня і якості життя населення відповідно до системи розподілу праці, що склалася.

Практичні форми міжрегіональних відносин можуть бути найрізноманітнішими: від традиційних двох- або багатобічних угод до створення асоціацій, консорціумів і інших територіальних об'єднань для вирішення сумісних завдань.

В зв'язку з цим розробка практичних форм і моделей системи міжрегіонального маркетингу дозволяє визначити перспективні напрями співпраці. До них можна віднести наступні їх види і форми:

- досягнення взаємного економічного інтересу і ділового партнерства;
- збалансованість інтересів всіх суб'єктів економічних відносин;
- розробка і вживання протекціоністських заходів по підтримці регіональних виробників, включаючи зусилля всіх владних структур;

- створення ринкової інфраструктури міжрегіонального товарообміну (товаропровідній мережі, що включає фірмові магазини, маркетингові представництва регіональних виробників, торгові дома і т.д.).

Регіональні органи влади, а також окремі підприємства і організації намагаються шукати нові форми партнерських відносин у виробничій і фінансово-економічній сферах. При цьому зростає роль міждержавного і міжрегіонального маркетингу на всіх рівнях управління. Це викликано тим, що при переході до нових ринкових відносин необхідно створити таку систему регіонального маркетингу, яка реалізувала б не тільки інтереси держави при формуванні міждержавних форм співпраці, але і інтереси регіонів та безпосередніх товаровиробників.

Важливою умовою розвитку міжрегіональних зв'язків є надання пільг учасникам міжрегіональної співпраці при використанні ними природних і регіональних ресурсів. Під цим розуміють встановлення розрахункових тарифів по оплаті водо-, енерго-, теплопостачання, очищенню стічних вод, переробці і утилізації відходів, що дозволяють не тільки вести господарську діяльність, але і отримувати кошти для реалізації сумісних програм і проектів.

На закінчення можна зробити наступні висновки:

1. В перспективі подальшого вдосконалення вітчизняної економічної політики доцільно будь-які зміни в податковому і фінансовому регулюванні міжрегіональної співпраці і зовнішньоекономічної діяльності проводити з врахуванням інтересів регіонів і муніципалітетів, не порушуючи методологію формування основ регіональної податкової політики.

2. В цілях розвитку і зміцнення інститутів ринкової інфраструктури представляється доцільним регіональним органам управління посилити роботу по укрупненню товарних бірж, концентрації на них більшого числа продавців, впровадженню прогресивного оподаткування біржових операцій у напрямі зниження ставок податку при збільшенні об'ємів торгових операцій.

3. Необхідно розробити механізм податкового і фінансового регулювання сумісних інвестиційних програм і проектів регіональних адміністрацій по перспективних напрямках. Розвиток і вдосконалення мережі міжрегіонального маркетингу передбачає створення і розвиток інститутів ринкової інфраструктури міжрегіонального товарообміну, що включає фірмові оптові і роздрібні магазини, маркетингові представництва регіональних виробників, інформаційну мережу.

Література

1. Брячихин А.М. *Как найти выход их финансовых трудностей?* // *Финансы*. – 1995. – № 3. – С. 26.
2. Василик О.Д. *Податкова система України: Навч. посібник*. – К.: ВАТ "Поліграфкнига", 2004. – 478 с.
3. Крисоватий А.І. Десятнюк О.М. *Податкова система: Навчальний посібник*. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 331 с.
4. Філіп Сімоно. *39 уроків сучасної економіки*. – К.: ВД «КМ Академія», 2004. – 297 с.